

Erzincan Darüleytamına Dair Bazı Bilgiler

Galip EKEN*

Erzincan Darüleytamına Dair Bazı Bilgiler	Some Information about the Opening of Erzincan Orphan School
<p>Özet</p> <p>I. Dünya Savaşı yıllarında sayıları önemli ölçüde artış gösteren yetim çocukların maddi ve manevi ihtiyaçlarına cevap verebilme gerekliliği, dönemin en önemli sosyal problemlerinden biri haline gelmişti. Osmanlı Devleti, bu önemli sorunu göz ardı etmeyerek İstanbul başta olmak üzere Anadolu'daki pek çok eyalet ve livada darüleytamlar açmıştı. Bunlardan birisi de 1918 yılında Erzincan'da tesis edilmiştir. Merkezi hükümet tarafından alınan bir kararla kız ve erkek çocukların rahatlıkla barınabileceği 500 yatak kapasitesine sahip bir yetimhane kurma çalışmaları başlatılmıştı. Bu çalışmada, yetimhane için gerekli mali kaynağın sağlanması ve uygun binanın temin edilebilmesi için gösterilen gayretlerin çeşitli aşamalarına ışık tutulmaktadır.</p>	<p>Abstract</p> <p>The necessity of answering the orphan children's material and spiritual needs which had increased at important measure during the World War I become an important social problem in that era. Not ignoring that important problem did the Ottoman state opened many orphanages in many province and cities in Anatolia especially in İstanbul. One of them was established in Erzincan in 1918. Establishing an orphanage in which the girls and boys could have live together safely and which had 500 beds had started with a decision taken by the central government. In this article some of the ranks about supplying of the financial source of the orphanage and the efforts spent for the providing of the available built shed lights on.</p>
<p>Anahtar Kelimeler: Darüleytam, Eğitim, Erzincan, Yetim, Çocuk</p>	<p>Key Words: Asylum, Education, Erzincan, Orphan, Child</p>

1. Giriş

20. yüzyıla, ayakta kalabilme mücadelesi içinde giren Osmanlı Devleti, önce büyük kayıpların verildiği Balkan Savaşları'na, ardından da kendisi için adeta sonun başlangıcı olan I. Dünya Savaşı'na katılmıştır. Toprakları yüzyılın belki de en kanlı savaşlarına tanıklık ederken Türk milleti, kendisini eskilerin tabiri ile "yedi düvele karşı" oldukça çetin ve olumlu netice alınması güç bir varoluş mücadelesinin içinde bulmuştur. Balkan yenilgisi ile birlikte Avrupa coğrafyasından Anadolu'ya doğru hızlı ve büyük bir göç dalgası yaşanırken Doğu Anadolu Bölgesi'nde Rusların yanı sıra Ermenilerin saldırgan ve yıkıcı tavırları ciddi boyutta maddi ve manevi kayıplara neden olmuştur¹. Bu koşullar içerisinde Osmanlı Devleti, sadece toprak bütünlüğünü koruma mücadelesi vermemiş, aynı zamanda yıllarca süren savaşlar, yokluk, kıtlık ve salgın hastalıklar nedeniyle kimsesiz kalan, yardıma ve himaye edilmeye muhtaç binlerce çocuğun dramı ile karşı karşıya kalmıştır. Söz konusu süreçte Osmanlı coğrafyası üzerinde ihtiyaç sahibi dul, yetim vb. insanların problemlerini ilk etapta toplum,

* Galip EKEN, Doç. Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, galipeken64@gmail.com

¹ Osmanlı Devleti'nin bu dönemdeki durumu hakkında bkz. Shaw-Kural Shaw, s. 372-395; Tansel, C.1, s. 1-31.

kendi içerisinde kurduğu yardımlaşma mekanizması sayesinde çözmeye çalışırken daha sonraları yardım edilecek insan sayısının giderek artmasıyla meseleye devlet el atmak zorunda kalmıştır.

Aslında daha 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı devlet erkânı yetim çocuklarla ilgili olarak Eytam Nizamnamesi'ni hazırladığı gibi (1858) hemen arkasından Emval-i Eytam Nezareti'ni de tesis etmiştir (Okur, 1996, s. 1-2). 1860'lı yıllarda ise Mithat Paşa, Tuna valisi iken Müslüman ve Hristiyan ayrımı yapmaksızın kimsesiz ve yetim çocuklara sahip çıkılmasının doğru olacağını düşünerek, hayırsever insanlardan aldığı yardımlarla Niş, Sofya ve Rusçuk'ta birer islahhane açmıştır (Aytekin, 2006, s. 10).

Esasen Abdülaziz döneminde oluşturulan Darüşşafaka, II. Abdülhamid döneminde kurulan Darülaceze ve Darülhayr-ı Alî amaç ve faaliyet bakımından darüleytamlara benzer bir durum arz etmektedir (Müezzinoğlu, 2012, s. 400).

Kimsesiz yetim ve öksüz çocukların kaldığı yer anlamına gelen darüleytamlar, I. Dünya Savaşı sırasında Türkiye'yi terk eden İngiliz, Fransız ve İtalyanların boşalttıkları yurt ve mekteplere yerleştirilen, sahipsiz kalan çocukları himaye altına almak maksadı ile kurulmuştu. Osmanlı Devleti mezkur devletlerin boşalttığı bu mektep binalarına el koyarak buraları darüleytam haline getirmişti (Nuhoğlu, 1977, s. 1548).

Maarif Nazırı Şükrü Bey tarafından 25 Kasım 1914'te tesis edilen darüleytamların kurulma süreci, 1913 yılı Haziranında Harbiye Nezareti yetkililerinin savaş ve hastalıklar nedeniyle kimsesiz ve himayesiz kalan çocukların eğitim ve öğretimleri için Maarif Nezareti'ne başvurması ile başlamıştır. Ancak başlangıçta bunun Batı ülkelerinde olduğu gibi bizde de hayırsever kişiler tarafından yapılmasının uygun olacağı vurgulanmıştır (Ergin, 1977, s. 1548).

31 Aralık 1914'te İstanbul Kadıköy'de dört şube olarak açılan ilk darüleytam, 2-3 yaş grubundan başlayarak kreş, anaokulu, ilkokul ve sanat okulu hüviyetini taşımaktaydı (Müezzinoğlu, 2012, s. 401). Akabinde taşrada da darüleytamlar açılmaya başlanmıştır. Her yerde açılmasına müsaade edilmediğini anladığımız darüleytamların nerelerde açılacağı bir kurala bağlanmıştır. Vilayet ve müstakil sancaklarda kurulmasına müsaade edilen bu yetim evleri, Darüleytam Müdüriyet-i Ummiyesi'nin izni ile açılmaya başlanmış olup 1917 yılında ise geçici talimnamesi hazırlanmıştır. Buna göre şehit çocuklarını ve yetimleri dinî ve millî hasletleri haiz aynı zamanda toplumun ihtiyaç duyduğu teknolojik vasıflara sahip gençler ve vatana yararlı bireyler olarak yetiştirmek amacıyla harekete geçildiği görülmektedir (Özkan, 2006, S.19, s. 216; Ünal, 2012, s. 20-21).

Nisan 1917 itibarıyla İstanbul başta olmak üzere Edirne'den Diyarbakır'a, Urfa'dan Bursa'ya, Sivas'tan Maraş'a kadar pek çok Anadolu şehrinde darüleytam açılmış; İstanbul hariç bu okulların sayısı 67'ye ulaşmıştır (Müezzinoğlu, 2012, s. 404).

1. Erzincan Darüleytamını Kurma Düşüncesi ve Gayretleri

Doğu Anadolu Bölgesi, I. Dünya Savaşı yıllarında Rus işgaline maruz kalmış ve Rusların cesaretlendirdiği Ermeni çeteleri bölgeyi adeta yaşanmaz hale getirmişlerdi. Bu kargaşa içerisinde pek çok

insan ölürken geride kimsesiz binlerce çocuk kalmış ve bu durum ciddi bir sosyal sorun haline gelmiştir. Belgelerden elde edilen verilere göre Erzincan'da söz konusu yıllarda yaklaşık 1500 kimsesiz çocuğun bulunduğu gözlenmektedir². Bu trajik durumun İstanbul'a bildirilmesiyle Sadrazam Mehmet Talat Paşa başkanlığında toplanan Vekiller Meclisi meseleye duyarlılık göstererek 23 Mayıs 1918 (Rumi 23 Mayıs 1334) tarihinde Erzincan'da 500 yataklı bir yetimhane kurulması kararını almıştır (BOA MF.MKT 1234/107-14).

Yetimhane kurulması kararı Dersaadet'ten Erzincan'daki yetkililere bildirilirken burada kalacak çocukların gelecekte memlekete faydalı birer insan olabilmeleri için fevkalade bir ihtimamla eğitimlerine dikkat edilmesi istenmekteydi. Bu durum Dahiliye Nazırı müsteşarınca Maarif Nezareti'ne yazılan belgede: "...bu kabil etfalın atiyen memleket için bir uzv-ı nafi olacak surette iktisab-ı irfan eylemeleri ihtisas ve daimi bir takayyud ve itinaya mütevakıf olduğundan tesisi takarrür etmiş olan işbu eytamhanede vazife-i idariye ve talimiyesinin nezaret-i cellelerince deruhde ve memurları taayyün olunarak etfal-i merkumenin hin-i talim ve terbiyelerine himmete ..." şeklinde ifade edilmektedir (BOA MF.MKT 1234/107-8). Aslında başlangıçta açılan eytamhaneler, Darüleytam müdürlüğüne bağlanıyordu. Bu belgeden anlaşıldığı kadarıyla çocukların talim ve terbiyeleri de düşünülerek artık Heyet-i Vükela tarafından Maarif Nezareti'ne bağlanması uygun görülmüştür (BOA MF.MKT 1234/107-9)³.

Bu arada 13 Haziran 1918 tarihli bir belgede (13 Haziran 1334) Erzincan'da darüleytamın yapılması için uygun bir yerin bulunması ve vakit geçirilmeden yetimhanenin hemen yapılması istenmektedir (BOA MF.MKT 1234/107-9). Derhal yapılan bir ön çalışmayla belediyeye ait, kullanılmayan ve tamire ihtiyacı olan iki bina belirlenmiş, binalardan birinin erkek, diğerinin kız çocuklarına tahsisinin uygun olacağı kanaati hasıl olmuştur. Ancak uzun zamandır kullanılmamasından dolayı harabeye dönmüş bu binaların hem kış gelmeden tamir edilerek hizmete hazır hale getirilmesinin zor olacağı düşünülmüş hem de tamirat için yüklü miktarda bir mali kaynağa ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum Temmuz 1918 (Temmuz 1334) tarihli Mutasarrıf Eşref Beyin merkeze yazdığı belgede "İstila ve istirdad esnasındaki mebani hemen yüzde altmış beşi düçar-ı harab olmuştur" şeklinde ifade edilmektedir (BOA MF.MKT 1234/107-28).

Bunun üzerine darüleytamın hizmet verebileceği yeni bina arayışına başlanmıştır. Darüleytam için yeni bir bina inşası yerine; mevcut, boş, kullanılmayan eski binaların tercih edildiği anlaşılmak-

² Bu durum Dahiliye Nazırı adına müsteşar vekilinin, Maarif Vekaleti'ne hitaben kaleme aldığı 10 Haziran 1334 tarihli belgede "Mesaib-i harbiye ve Ermeni çetelerinin güne gün tecavüz ve teaddiyatı tesiratıyla anadan, babadan mahrum kalarak Erzincan merkezinde toplattırılmış olan bin beş yüze karib eytam için mahall-i mezkurda tesisi zarureti hasıl olan darüleytam..." şeklinde ifade edilmektedir, bkz. (Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA) Maarif Vekaleti Mektubi Kalemi (MF.MKT 1234/107-8).

³ Darüleytamların kuruluş aşamasında bu müesseselerin kuruluşu ile ilgili bir kafa karışıklığı olduğunu Osman Ergin "Darüleytam ittihazi ve idaresi başlangıçta bir hükümet ve Maarif Nezareti işi telakki edilmeyerek fırkacılık çerçevesine sokulmuş..." şeklinde ifade etmektedir, bkz. Ergin, 1977, s. 1548. Esasen Erzincan'a gönderilen belgelerden de bu kafa karışıklığının devam ettiği anlaşılmaktadır. Zira darüleytam ile ilgili bir taraftan Harbiye, bir taraftan Dahiliye, bir taraftan da Maarif nezaretleri için içinde gözükmektedir ki bu durum müessese ile ilgili problemlerin çözümünü güçleştirecektir.

tadır. Çünkü yetimhanenin yapımı ile ilgili karar yaz ortasında alınmış; o günün koşullarında eylül ayından sonra mevsim şartlarının, inşaatın devamına izin vermeyeceği de düşünülürse bu tercihin nedeni daha iyi anlaşılacaktır. Darüleytam için bina arayışı sürdürülürken eski Erzincan Askeri İdadi mektebi binasının, harabe halde ve boş olduğunun farkına varılmıştır.

Savaş öncesi Erzincan Askeri İdadi Mektebi Sivas'a taşınmış; mektep binası da boş kalmıştır. İşgal yıllarında tahribe uğrayan İdadi binasının Erzincan'da kurulması kararlaştırılan darüleytam için uygun olduğu kanaatine varılmıştır. Eski mektep binası, buraya yerleştirilecek erkek ve kız çocukları barındırabilecek büyüklükte olup az bir masrafla da tamir edilebileceği Erzincan Mutasarrıfı tarafından 21 Ağustos 1918 (21 Ağustos 1334) tarihinde Maarif Nezareti'ne bildirilmiştir (BOA MF.MKT 1234/107-26, 27). Erzincan Mutasarrıfı Eşref Bey, ayrıca bölgenin iklim yapısından dolayı eylül ayından sonra inşaat işlerinin sürdürülmesinin müşkül olduğunu da belirterek biran evvel binanın tahsisinin yapılması halinde gerekli tamir ve tadilatın yapılarak darüleytamın hizmete açılacağını da belirtmektedir (BOA MF.MKT 1234/107-26, 27).

Ancak anlaşıldığı kadarıyla bu talep Maarif Nezareti'nce, Harbiye Nezareti'ne bildirilmiş fakat müspet bir netice elde edilememiştir. 4 Eylül 1918 (4 Eylül 1334) tarihli Harbiye Nezareti'nden gelen cevabî yazıda Erzincan askeri idadesinin geçici olarak tahliye edildiği, mektebin yeniden Erzincan'da açılacağı, bu sebepten binanın darüleytama verilmesinin mümkün olmadığı Maarif-i Umumi Nezareti kanalıyla bildirilmiştir⁴.

Harbiye Nezareti'nin cevabından sonraki gelişmeler ve darüleytamın yapımı için başka ne gibi teşebbüslerde bulunulduğuna dair sonraki sürece ait herhangi bir belge bulunmamaktadır.

2. Yetimhanenin Yapım Masrafı

Osmanlı Devleti, bir taraftan savaş sonrası dönemde ortaya çıkması kaçınılmaz olan toplumsal problemlere hızlı bir şekilde çözüm üretmeye çalışırken diğer taraftan ihtiyaç sahiplerini mağdur etmemek için gerekli planlamaları yapmayı da ihmal etmemiştir. 17 Temmuz 1918 (17 Temmuz 1334) tarihli Dahiliye Nezareti'nin, Maarif Nezareti'ne gönderdiği bir yazıda, düşman istilasından kurtarılmış vilayetlerde açılacak darüleytamların kaçır kişilik olacağı ve buradaki öğrencilere ne kadar masraf yapılacağı, görevlilere ne kadar maaş ödeneceğinin belirlenerek kendilerine gönderilmesi istenmektedir (BOA MF.MKT 1234/107-6).

Heyet-i Vükela tarafından Erzincan'da bir yetimhane kurulması kararı alındıktan sonra binanın çok hızlı bir şekilde temin edilerek çocukların kış gelmeden sıcak bir yuvaya kavuşmaları için süratle

⁴ Maarif-i Umumiye Nezaret-i Celilesi'ne gönderilen cevabi tezkerede "Erzincan Mekteb-i İdadisi muvakkaten tahliye edilmiş olup mektebin nakli suretiyle yeniden tesis ve küşadi mukarrer bulunduğu cihetle terviç-i iş'âr-ı alileri gayr-ı mümkün bulunduğu maruzdur. Ol babda emr ü ferman hazreti men lehülemrindir. Fi 27 Zilkade 336 4 Eylül 34 Harbiye Nazırı Namına Kazım (BOA MF.MKT 1234/107-47).

harekete geçildiği anlaşılmaktadır⁵. Yukarıda da ifade edildiği üzere öncelikle mevcut, kullanılmayan boş binaların temini yoluna gidilmiş ve bunlar için ne tür masraflar yapılacağı belirlenmiştir.

Esasen 23 Mayıs 1918 (23 Mayıs 1334) tarihli tezkere ile eytamhanenin tesisi ve işleri için Sadaret Makamı tarafından, Harbiye Nezaretî'nin görevlendirildiği Erzincan Mutasarrıflığı'na bildirilmiştir⁶. 10 Haziran 1918 (10 Haziran 1334) tarihli belgeye göre ise darüleytam için yapılacak masrafların karşılığının Harbiye Nezareti tarafından defaten olmasa da "peyderpey" Erzincan'a gönderilmesi karara bağlanmıştır (BOA MF.MKT 1234/107-9).

Bu gelişmeler üzerine yetkililer yetimhaneye bina temini için harekete geçmiştir. Kısa zamanda şehirde, ikisi belediyeye biri de Harbiye Nezaretî'ne ait olan ve kullanılmayan birkaç boş bina tespit edilmiştir. Öncelikle belediyeye ait binaların üzerinde durulmuştur. Boş olan binalardan biri tek başına 500 yataklı eytamhanenin ihtiyacını görebilecek büyüklükte olmadığından iki bina da alınarak buraları, birinde 350 erkek çocuğun, diğerinde de 150 kız çocuğun kalabileceği mekanlar haline getirmek için harekete geçilmiştir. Elimizdeki belgelere göre erkek çocuklara tahsis edilmesi düşünülen binanın tamir ve tadilatı için 13.400 lira, kızlar için uygun görülen binaya yapılacak masraf için de 1.400 liraya ihtiyaç duyulduğu belirtilmektedir. Ayrıca binaların mülkiyet ve arsa karşılığının belediyeye ödenmesinin söz konusu olduğu da ifade edilmektedir (BOA MF.MKT 1234/107-28).

Mektebin binasının temini, tadilatı ve yapımı dışında binanın tefrişi için de paraya ihtiyaç duyulmuştur. 500 yataklı yetimhanede, çocukların yatabilecekleri tahta karyolaların yapımı için 800 lira; yatak, yorgan vs. için de 2.500 lira tahsisi gerekmiştir (BOA MF.MKT 1234/107-28).

Çocukların giyim kuşam masrafları da ihmal edilmemiş bu noktada tahmini bir rakam belirlenmiştir. Buna göre çocukların elbise, çamaşır ve ayakkabı giderlerinin karşılığı olarak 15.000 lira; mutfak levazımatı için 1.000 lira, ısınma ve aydınlanma gideri olarak 3.500 liraya ihtiyaç olduğu öngörülmüştür. Diğer taraftan yetimlerin dokuz aylık işe giderleri için 50.000 lira tutarında tahmini bir rakam tespit edilmiş olup toplam 84.000 liraya ihtiyaç olduğu belirlenmiştir (BOA MF.MKT 1234/107-28).

Erzincan'da yatılı, ibtidai bir mektep olarak kurulması düşünülen eytamhanenin hizmetlerini sürdürebilmesi için o günün harcamaları esas alınarak yıllık masraflarının ne kadar olacağına dair tahmini bir bütçe hazırlanmıştır. Buna göre çocukların günlük masraflarına karşılık her birine 25 liradan 91.250 lira gibi bir harcama yapılacağı öngörülmüştür⁷. Ancak burada eytamhanenin ya-

⁵ Dahiliye Nezareti vekili tarafından Maarif Nezareti'ne gönderilen tezkerede de "...eytamhanenin bir an evvel tesisi ve icrası için muktezi masarifin seferberlik tahsisatından..." ayrıldığı bildirilmektedir (BOA MF.MKT 1234/107-52).

⁶ "23 Mayıs 34 ve 435 numarolu tezkere-i samiye Sadaretpenahide bu suret bi't-tensip keyfiyetin nezaret-i celileleriyle Harbiye Nezareti'ne tebliğ kılındığı izbar buyurulmağla eytamhanenin hemen tesisi ile eytamhanenin işleri için liva-yı mezkura nezaret-i celilelerince gösterilecek miktarda tahsisat irsali Harbiye Nezaret-i Celilesi'ne iş'ar ve Erzincan Mutasarrıflığı'na da tebliğat ifa kılınmıştır" (BOA MF.MKT 1234/107-9; BOA MF.MKT 1234/107-15)

⁷ "Vaziyet-i hazıra ve gala-yı is'ârdan ve piyasa fiyatlarının tebeddülünden ve Erzincan ahval-i umumiyesinin ne raddede olduğu bi't-tab' buraca tamamıyla kestirilemeyeceğinden dolayı orada tesisi mutasavver beş yüz yataklı

pım, tamir ve tadilatıyla ilgili masraflar ile yetimhanede görev yapacak kişilerin ücretleri hariç tutulmuştur.

3. Yetimhane İle İlgili Diğer Gelişmeler

Darüleytamlarda öğretmenlerin dışında, memurlar ve hademeler görev yapmaktaydı. Erzincan darüleytamında ne kadar öğretmen ve sair görevli çalıştırıldığına dair ne yazık ki elimizde belge bulunmamaktadır. Esasen incelenen belgelerde yetimhane binasının yapılıp hizmete girmesi ile birlikte gerektiği miktarda öğretmen, memur ve hizmetli tayininin yapılabileceği belirtilmektedir. Burada Erzincan Darüleytamı'nda kaç görevlinin bulunacağı belirtilmemesine rağmen diğer şehirlerde bulunan eytamhanelerin öğrenci sayılarından hareketle bir tahminde bulunabiliriz. Mesela aynı yıllarda 350 öğrenciye sahip Ankara Eytam Mektebi'nde 15 hademe, 10 tane memur ve öğretmen görev yaparken, yine 350 kişilik Konya Erkek Darüleytamı'nda 27 hademe, 10 memur ve öğretmen görev yapmaktaydı (Müezzinoğlu, 2012, s. 406-407). Muhtemelen Erzincan Darüleytamı'nın 350 kişilik erkek kısmında da en az Konya ya da Ankara'da görev yapan personel oranında hizmet veren bir zümre görev yapmaktadır. Maaşları hazineden karşılanacak olan görevliler için yıllık ne kadar harcama yapılacağı da belirtilmemiştir (BOA MF.MKT 1234/107-38). Yetimhanenin diğer masraflarının ise seferberlik tahsisatından karşılanması planlanmıştır (BOA MF.MKT 1234/107-14).

Erzincan Eytamhanesi'nin kuruluşunun tamamlanıp tamamlanmadığına dair herhangi bir belge bulunmamaktadır, ancak tamamlanmışsa bile uzun süre varlığını sürdürmediğini tahmin etmekteyiz. Zira ülke genelindeki darüleytam sayısının 16.000'e ulaştığı ve bu kurumlara yapılan harcamaların artık üstesinden gelinemediği görülmektedir. Erzincan'ın hemen yanı başında bulunan Sivas'ta açılan darüleytamların maddi sıkıntılardan dolayı kapanmak zorunda kaldığı, burada barınan ve eğitim gören çocukların, ya akrabalarının yanlarına ya da İstanbul'da bulunan darüleytamlara gönderildiğine bakılırsa (Ergin, 1977, s. 1551; Müezzinoğlu, 2012, s. 407) Erzincan'da da bundan farklı bir şey olamayacağı yani çocukların bir kısmının yakınlarının bir kısmının da İstanbul'da bulunan yetimhanelere gönderilmiş olabileceği düşünülmektedir.

4. Sonuç

I. Dünya Savaşı yıllarında Osmanlı toplumu maddi ve manevi açıdan çok acılar çekmiştir. Özellikle savaş cephelerindeki insan kaybı, toplumsal acıları da beraberinde getirmiştir. Savaş sebebi ile anne, baba ve yakınlarını kaybedip yetim, öksüz ve kimsesiz kalan çocuklara devlet tarafından yardım eli uzatılmıştır. 1914 yılından itibaren kurulmaya başlanan Darüleytamlar böyle bir düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bu yıllarda Anadolu'nun birçok şehrinde açılan bu yetimhane

eytamhane masarifinin neye baliğ olacağına alâ vechi's-sıhha takdiri acizlerince mümkün değilse de ticariye istinaden bir dereceye kadar hakikate takarrüb edilmiş olmak üzere tesisat masrafı hariç olarak nüfus başına yevmi yirmişer liradan hesap edilmek şartıyla mezkur eytamhane için senevi doksan bir bin iki yüz elli lira kadar masraf ihtiyarı icap etmekte olduğu mütalaasında bulunduğum maruzdur. Ol babda emr ü ferman hazreti men lehülemrindir" (BOA MF.MKT 1234/107-13).

mektebi Erzincan'da da açılmak istenmiştir. 1918 yılında 1500 civarında yetim çocuğun bulunduğu Erzincan'da 500 yataklı bir yetimhane açmak için devletin imkânlarını harekete geçirdiği anlaşılmaktadır. Bu süreç içerisinde Harbiye, Dahiliye ve Maarif nezaretleri arasındaki yazışmalara göre ne yazık ki devlet kurumlarının bu konuda bir kafa karışıklığı içinde buldukları görülmektedir. Ama her şeye rağmen devletin, en sıkıntılı süreçte bile şefkat elini vatandaşına uzatmaya çalıştığını görüyoruz.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). *Marif Vekaleti Mektubi Kalemi (MF.MKT)1234/107*, 8, 9, 13, 14, 15, 26, 27, 28, 38, 47, 52.

İncelemeler

Aytekin, H. (2006). *1914-1924 Yılları arasında Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimleri*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ergin, O. (1977). *Türkiye Maarif Tarihi*, İstanbul, C. 3-4, s. 1548-1551.

Müezzinoğlu, E. (2012). "I. Dünya Savaşı Esnasında Yetim ve Öksüz Çocukların Himayesi ve Eğitimi: Darüleytamlar", *History Studies*, Volume 4/1.

Nuhoğlu, H. Y. (1993). "Darüleytam" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, C. 8, s. 521.

Okur, Y. (1996). *Darüleytamlar*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun.

Özkan, S. (2006). "Türkiyede Darüleytamların Gelişimi ve Niğde Darüleytami", *Selçuk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Konya, S. 19, s. 211-229.

Shaw, S. J.-Kural Shaw E. (1994). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, İstanbul, C.2.

Tansel, S. (1991). *Mondros'tan Mudanya'ya Kadar*, İstanbul, C.1.

Ünal, V. (2012). "Osmanlı'nın Son Dönemlerinde Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Kurulan Sosyal Hizmet Kuruluşları," *Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, s. 1-27.

Ekler

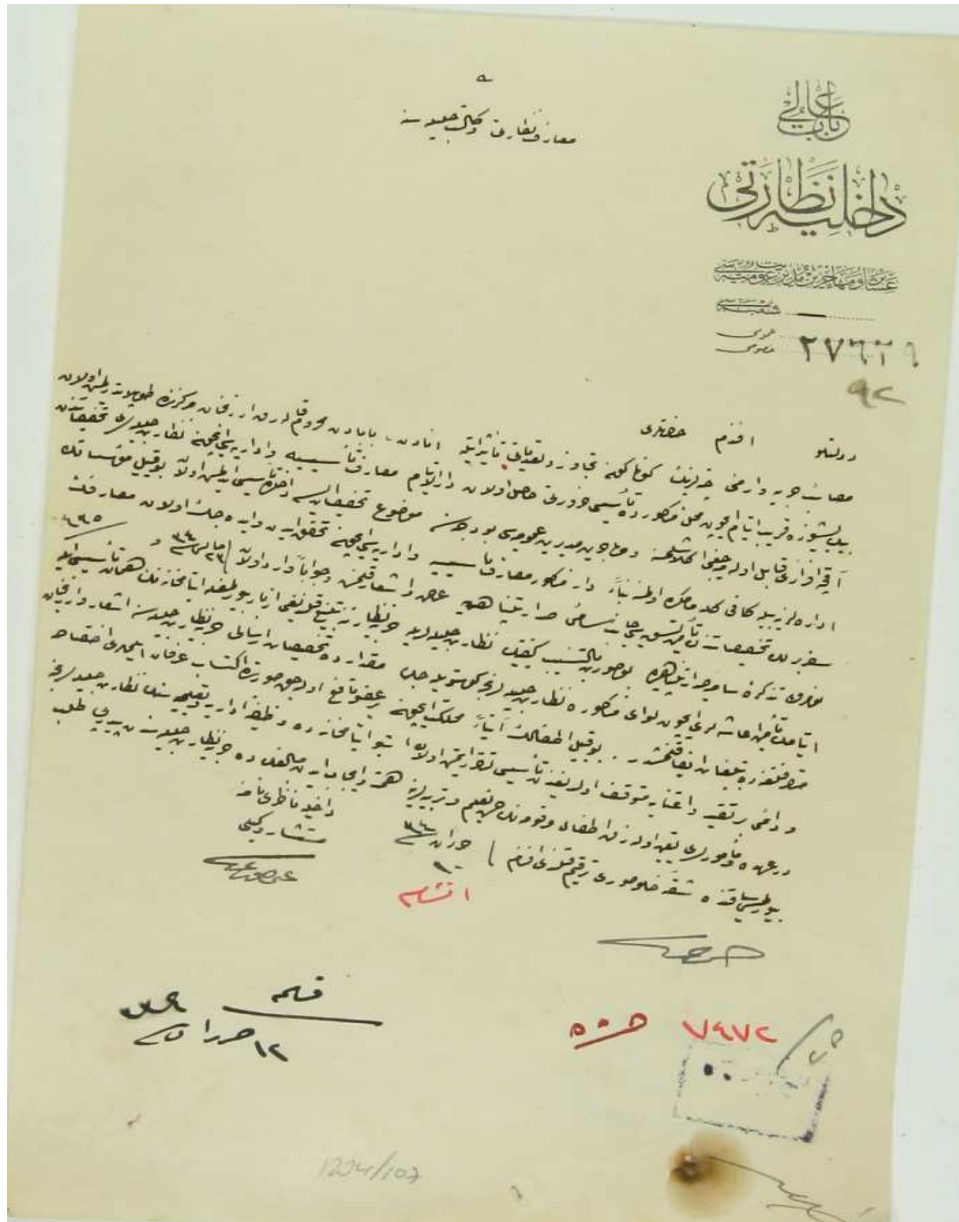
Maarif Nezareti Vekâlet-i Celilesi'ne

Devletlü Efendim Hazretleri

Mesaib-i harbiye ve Ermeni çetelerinin gûna-gûn tecavüz ve teaddiyatı tesirâtıyla anadan, babadan mahrum kalarak Erzincan merkezinde toplattırılmış olan bin beş yüze karîb eytam için mahall-i mezkurda te'sisi zarureti hasıl olan darüleytam masarif-i tesisîye ve idariyesi için nezaret-i celileleri tahsisatından akçe ifrazı kabil olamayacağı anlaşılmasına ve Muhacirin Müdüriyet-i Umumiyesi bütçesine mevzu' tahsisat ise dahilinde tesis edilmiş olan bu kabil müessesatın idarelerine bile kafi gelememekte olmasına binaen dar-ı mezkur masarif-i tesisîye ve idariyesi için tahakkuk eden ve edecek olan masarifin seferberlik tahsisatından te'min-i tesviyesi Cenab-ı Sami-i Sadaretpenahi'ye arz u iş'ar kılınmış ve cevaben varid olan 23 Mayıs 34 ve 465 numarolu tezkere-i samiye-i Sadaretpenahide bu suret bi't-tensip keyfiyetin nezaret-i celileleriyle Harbiye Nezaret-i ne tebliğ kılındığı izbar buyurulmağla eytamhanenin heman tesisi ile eytamın te'min-i i'şeleri için liva-yı mezkure nezaret-i celilelerince gösterilecek miktarda tahsisat irsali Harbiye Nezaret-i Celilesi'ne iş'ar ve Erzincan Mutasarrıflığı'na da tebligat ifa kılınmıştır. Bu kabil etfalın atiyen memleket için bir uzv-ı nafi' olacak surette iktisab-ı irfan eylemeleri ihtisasa ve daimi bir takayyüd ve itinaya mütevakkıf olduğundan tesisi takarrür etmiş olan işbu eytamhanede vazife-i idariye ve talimiyesinin nezaret-i Celilelerince deruhde ve memurları tayin olunarak etfal-i merkumenin hîn-i ta'lim ve terbiyelerine himmete ve icab eden mebalighin de Harbiye Nezaret-i Celilesi'nden peyderpey talep buyurulması siyâkında şukka hususu rey terkim kılındı Efendim. 10 Haziran 34

Dâhiliye Nazırı Namına Müsteşar Vekili

BOA MF.MKT 1234/ 107-9.

BOA MF.MKT 1234/ 107-9.

Galip EKEN

Erzincan

Şimdilik 350 zükur ve 150 inas olmak üzere beş yüz kişilik bir darüleytam küşadına ihtiyaç vardır. Harbiye Nezareti Mekteb-i İdadi binasını tahliye edecek olursa ebniyenin tamirâtı için 10.000 liraya ve olmadığı takdirde ebniye masrafı olarak 15.800 liraya ihtiyaç bulunduğu bildirilmektedir.

Kuruş	
80.000	Karyola masrafı
250.000	Yatak ve yorgan vesaire için
1.500.000	Elbise, çamaşır, kundura vesaire için
100.000	Matbah ve taamhane levazımı
350.000	Soba, lamba mevadd-ı tenviriye ve teshiniye
5.000.000	Dokuz aylık iâşe masrafı olarak
8.460.000	Memurin maaşatı bu yekuna dahil değildir.

BOA MF.MKT 1234/ 107-34.

MF.MKT. 32

درخواست
تجدید ۲۵۰ و ۱۵۰ و ۱۰۰ و ۵۰ و ۲۵ و ۱۰ و ۵ و ۲ و ۱ و ۰
اصلاح دارو ۱۰۰۰۰ و ۵۰۰۰۰ و ۲۵۰۰۰ و ۱۰۰۰۰ و ۵۰۰۰ و ۲۵۰۰ و ۱۰۰۰ و ۵۰۰ و ۲۵۰ و ۱۰۰ و ۵۰ و ۲۵ و ۱۰ و ۵ و ۲ و ۱ و ۰
بقرات اعجمی ۱۰۰۰۰ و ۵۰۰۰۰ و ۲۵۰۰۰ و ۱۰۰۰۰ و ۵۰۰۰ و ۲۵۰۰ و ۱۰۰۰ و ۵۰۰ و ۲۵۰ و ۱۰۰ و ۵۰ و ۲۵ و ۱۰ و ۵ و ۲ و ۱ و ۰
اصلاح دولتی بیلیم لکده در -

موضوع	مقدار
کارخانه مطبخ	۸۰۰۰۰
تیمار و بویغانه و سایر اجزای	۲۵۰۰۰۰
ابزار، چاقو، قند و سایر اجزای	۱۵۰۰۰۰
مطبخ و طعمخانه و لوازم	۱۰۰۰۰۰
صوبه، لامپ، مواد تنزیه و سفید	۲۵۰۰۰۰
لحظه آلودگی اعجاز مطبخ	۵۰۰۰۰۰
تأمین و مستشارت بر کوره داخل و غیره	۸۹۶۰۰۰۰

T.C. PASPAŞA'LIK
OSMANI ARŞIVI
DAİRE BAŞKANLIĞI
MİLLİ ARŞİN - 1912

BOA MF.MKT 1234/107-34.